

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РИБИ ТА РИБНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

О. О. ДЕРЕНЬКО, аспірант*,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
e-mail: elenashkidchenko@ukr.net

Анотація. Обґрунтовано дію механізму функціонування системи реалізації риби та рибної продукції на внутрішньому ринку України. Надано пропозиції та наукові рекомендації щодо покращення його функціонування. З метою спрощення умов роботи у сфері рибного господарства та залучення додаткових інвестицій у галузь, запропоновано створити Державний реєстр рибогосподарських водних об'єктів для забезпечення інформацією про водойми та можливості їх використання в сучасних умовах.

Ключові слова: попит, пропозиція, ринок риби, рибна продукція, оптовий ринок риби, водний об'єкт, реєстр, держава

Актуальність. Основою механізму функціонування ринку рибної продукції в Україні тривалий час було регулювання, яке здійснювалося на базі бюджетного фінансування. Коли ж кошти в бюджеті стали обмеженими, уряд спробував різко переорієнтувати механізм на саморегульований. Нині не існує налагодженого ¹⁸ механізму функціонування системи реалізації риби та рибної продукції на внутрішньому ринку України, тому дослідження даної проблеми, на наш погляд, є актуальним. Крім того, за 20 років в Україні не було створено жодної інформаційної бази, де збиралася б інформація про водні об'єкти, які використовуються або можуть бути використані для аквакультури. Тому досі точно не відомо, скільки водних об'єктів сьогодні залучено до рибогосподарського виробництва і, як наслідок, – скільки вітчизняної риби вирощується і реально реалізується на ринку риби та рибної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як свідчить аналіз праць науковців, отримані результати дають змогу сформулювати систему знань на конкурентоспроможну перспективу рибного господарства та ринку риби. Разом з тим, у працях вчених М. Озбея, І. Тсуркова, М. Свіфта, Д. Фредеріксона, та Б. Целіколя [1] відзначається важливість механізму дії системи реалізації риби та рибної продукції. У працях Н. Вдовенко, Ю. Хижняк [2; 4; 6; 8], Ю. Шарило [3] відзначається, що питання забезпечення галузевої конкурентоспроможності в Україні знаходяться на початковій стадії, є маловивченими та, відповідно, потребують проведення подальшого дослідження теорії й методології управління забезпечення конкурентоспроможності галузі у секторальному аспекті.

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Н. М. Вдовенко

Це зумовлено специфікою рибного господарства, його стратегічним значенням для аграрної економіки, а також необхідністю подальшої адаптації інструментів управління, засобів забезпечення виробництва товарної риби та рибної продукції, збирання інформації та аналіз виробничих та економічних індикаторів, а також функцій сталого управління виробництвом риби та рибної продукції до вимог ЄС. Окремі теоретико-методологічні аспекти управління національним рибним господарством знайшли також відбиття в працях Н. Сушко, В. Волкова, О. Фесенко, Н. Яркіної [5].

Мета дослідження – обґрунтування дії механізму функціонування системи реалізації риби та рибної продукції на внутрішньому ринку України і надання пропозицій та наукових рекомендацій щодо поліпшення його функціонування.

Матеріали і методи дослідження. Теоретичні основи та прикладні положення статті ґрунтуються на загальнонаукових і спеціальних методах пізнання в їх діалектичній суперечності та єдності. Для наукового вирішення поставлених у роботі завдань використано такі методи: абстрактно-логічний – при формулюванні теоретичних узагальнень і висновків; аналізу й синтезу – під час узагальнення методичних підходів до механізму функціонування системи реалізації риби та рибної продукції на внутрішньому ринку України; порівняння – для проведення аналізу функціонування ринку риби в Україні в різні періоди.

Результати дослідження та їх обговорення. Нині переважно риба та рибна продукція надходить до споживача через посередників. Це негативно впливає на якість риби та рибної продукції, оскільки відсутні належні умови для зберігання риби. Під час перепродажу проходить погіршення харчових властивостей риби та рибної продукції. Сучасний стан ринку риби характеризується такими особливостями: посилення незбалансованості між попитом і пропозицією рибної продукції; низький рівень відповідності якості продукції вимогам споживачів; прискорене зростання роздрібних цін на рибу і рибну продукцію за умов зниження їх якісних характеристик.

Ринок риби та рибної продукції в Україні залежить від чинників: стабільність курсу національної валюти, політика держави по відношенню до імпортерів та експортерів, показники інфляції, збільшення прожиткового мінімуму. Є два варіанти присутності на ринку українських підприємств: а) постачальники самі привозять рибу до магазину. Гарне рішення для міст, але для маленьких селищ воно непридатне. Посередники не хочуть їхати заради невеликих замовлень; б) самостійна закупівля продукції на оптових базах. Заморожена риба надходить у ящиках, тому довести до магазину такий товар не становить особливих труднощів.

Аналіз попередніх досліджень висвітлив, що в Україні функціонує декілька оптових ринків риби та рибної продукції. Зокрема, ОРСП «Столичний» у місті Київ, ОРСП «Шувар» у місті Львів та ОРСП «Господар» у місті Донецьк. Наприклад, термінал «Риба та м'ясо» на ОРСП «Столичний» у місті Київ, який включає 6 басейнів для живої риби, об'єм морозильних камер загального користування становить $1\,224\text{ м}^3$, кількість торгових місць – $108\text{ м}^2 - 8,72\text{ м}^2 - 18,54\text{ м}^2 - 2,36\text{ м}^2 - 8$ [7].

У вітчизняних рибогосподарських товаровиробників є можливість придбати пакет облігацій під торгове місце у терміналі «Риба та м'ясо» з розрахунку 10 облігацій на 1 м² площі (10 000 грн/м²/ починаючи з 2011 року). Володіння облігаціями дає їх власникам право на довготривале використання визначеного торгового приміщення за його призначенням на правах оренди – строк до 20 років із можливістю продовження; отримання дохідності облігацій як пільгової орендної ставки (70 грн/м² з урахуванням ПДВ) упродовж перших п'яти років роботи на ринку; розпорядження цінними паперами на власний розсуд, як активами (у тому числі проведення операцій на вторинному ринку без повідомлення адміністрації ринку); отримання банківського кредиту під заставу облігацій та поруку ринку; обмеження зростання оренди офіційним індексом інфляції [7].

Рибогосподарські підприємства, які працюють в умовах аквакультури і не мають у власності облігацій, можуть орендувати визначене приміщення на строк до одного року з подальшим конкурсним заповненням вільних площ. Орендна ставка у такому випадку може бути переглянута після закінчення терміну договору оренди [7]. Є також незначна кількість спеціалізованих магазинів з продажу риби та рибної продукції.

Дослідження асортименту рибної продукції на прикладі супермаркетів «Дари моря» і «NOVUS» виявили: домінуючі види асортименту продукції представлені з морських видів риб і морепродуктів. Серед продуктів, готових до харчування, пресерви представлені лише продукцією з морських видів. Зростає рівень критичної залежності продовольчого ринку країни від ввезення риби та рибної продукції з-за кордону. Україна створила ринок продовольства для іноземного виробника.

В Україні протягом 2015 року виробництво рибної продукції, включаючи рибні консерви, здійснювали понад 150 підприємств. Загальний асортимент сягає близько 3 тис. найменувань. За статистичними даними, у 2015 р. було виготовлено 59,3 тис. т рибної продукції, з яких 55 % припадає на рибні консерви, виробництво яких проводилося переважно з імпортової мороженої риби або рибного філе та іншого м'яса риб (включаючи фарш). На 22 % скоротилося виробництво рибної продукції. Обсяг випуску рибної продукції у 2014 р. становив 35,9 тис. т. Виробництво з української риби товарно-харчової рибної продукції спрямоване переважно на рибу сушену, в'ялену чи копчену (морську: бичок, тюлька, хамса та шпрот; прісноводну: лящ, плітка, плоскирка).

Виробництво у 2015 р. товарно-харчової рибної продукції, порівняно з 2013 р., в Україні скоротилося майже на 60 %. Це пов'язано з анексією АР Крим, на території якої були розташовані великі рибопереробні підприємства, такі як ТОВ «Севастопольський РКК «Новий», ТОВ «Пролив», ТОВ НВП «Восток», ВАТ «Торговий дім «Фаворит». Історично склалося так, що ще з радянських часів основні потужності з виробництва товарно-харчової рибної продукції були розташовані на території АР Крим.

На скорочення виробництва рибної продукції вплинула заборона з 29 липня 2014 року ввезення на територію Росії рибних консервів, що у 2013 р. становило 80 % (28,3 тис. т) від усього експорту готової або консервованої

риби та рибної продукції. У 2015 р. Україна експортувала всього 3,2 тис. т готової рибної продукції, тоді як у 2013 р. цей показник становив майже 35 тис. т. На сьогодні українські виробники здійснюють збільшення своїх виробничих потужностей на материковій частині України та поступову переорієнтацію на ринки Європейського Союзу, Азії та інших країн.

Щоб мати достовірну інформацію про вироблену продукцію у сфері аквакультури та можливі планові обсяги її надходження на ринок, доцільно створити Реєстр рибогосподарських водних об'єктів. Тут міститиметься інформація про водойми, можливості їх використання. За проведеними нами попередніми розрахунками, на створення реєстру потрібно майже 320 тис. грн.

Як свідчать дослідження, реєстр сприятиме створенню нової системи дистанційного моніторингу використання водойм для рибогосподарських цілей. Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» набув чинності у 2011 р. Законом встановлювалося, що результатом ведення державного обліку рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) є створення відповідного реєстру, а також зазначалося, що такий реєстр ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, тобто Державним агентством рибного господарства (далі – Держрибагентство). Так, відповідальним за наповнення та ведення реєстру є Держрибагентство, а територіальні органи Держрибагентства, облдержадміністрації, органи місцевої влади й самі користувачі повинні надавати йому інформацію про укладені угоди щодо оренди водних об'єктів.

Пропонується присвоювати водному об'єкту реєстраційний номер, який міститиме таку інформацію: місце розташування водного об'єкта, тип водного об'єкта, порядковий номер реєстрації водного об'єкта. Перші дві цифри визначатимуть код регіону, в якому розташований водний об'єкт; третя й четверта цифри – код типу водного об'єкта; останні п'ять цифр – порядковий номер зареєстрованого водного об'єкта за регіоном. Коди регіонів та типи водного об'єкту також зазначені в Порядку. Тим водним об'єктам, які розташовані у двох регіонах одночасно, будуть присвоювати код того регіону, в якому розташована більша частина водного об'єкта.

Необхідно врахувати, що в Україні існує державний водний кадастр. Державний водний кадастр не слід ототожнювати із запропонованим реєстром. Цей кадастр являє собою впорядковану інформаційну базу про поверхові, підземні, внутрішні морські води та територіальне море, обсяги, режим, якість і використання вод (водних об'єктів), водокористувачів (крім вторинних). До державного водного кадастру входять ще відомості про водогосподарські об'єкти, що забезпечують використання води, очищення та скид зворотних вод.

Відповідно до Порядку ведення державного водного кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.1996 р. № 413, державний водний кадастр ведеться Державною службою з надзвичайних ситуацій за розділом «Поверхневі води», Державним агентством

водних ресурсів України за розділом «Водокористування», а також Державною службою геології та надр України за розділом «Підземні води» (фактичний моніторинг підземних вод здійснює Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України»). Отримання інформації з нього має бути доступним, згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Висновки і перспективи. Отже, для отримання інформації про вироблену продукцію у сфері рибного господарства й можливі планові обсяги її надходження на ринок та залучення додаткових інвестицій у галузь, доцільно створити Державний реєстр рибогосподарських водних об'єктів, де міститиметься інформація про водойми та можливості їх використання. Це буде самостійна електронна карта із позначенням кожної водойми з відповідною назвою.

Список літератури

1. Tsukrov I. Open ocean aquaculture: Numerical modeling / I. Tsukrov, M. Ozbay, D. Fredriksson, M. Swift, K. Baldwin, B. Celikkol // *Marine Technology Society Journal*. – № 34. – 2010. – Р. 29–40.
2. Вдовенко Н. М. Сучасний досвід застосування методів прямого впливу на регулювання діяльності суб'єктів аграрного сектору в умовах глобалізації / Н. М. Вдовенко, Ю. Є. Шарило // *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції* : зб. наук. праць. – Херсонський національний технічний університет, 2015. – № 16 (5). – Т. 1. – С. 9–13.
3. Шарило Ю. Є. Позиціонування вітчизняної аквакультури в умовах євроінтеграції / Ю. Є. Шарило // *Завдання рибогосподарської науки щодо вирішення нагальних проблем розвитку прісноводної та морської аквакультури України*. – К. : НТУУ Політехніка, 2015. – С. 36–39.
4. Вдовенко Н. М. Сучасна парадигма регулювання розвитку галузей аграрного сектору в умовах глобального дефіциту продовольства / Н. М. Вдовенко, Ю. А. Хижняк // *Science Rise*. – 2015. – № 2/3 (7). – С. 20–26.
5. Яркіна Н. Державна політика розвитку рибного господарства України: передумови та цілі формування / Н. Яркіна, С. Турега // *Сталий розвиток економіки*. – 2013. – № 3. – С. 29–34.
6. Вдовенко Н. М. Методологізація галузевого державного управління на шляху адаптації економіки до умов та вимог Європейського Союзу // Н. М. Вдовенко // *ScienceRise*. – 2015. – № 5/3 (10). – С. 39–45.
7. Вдовенко Н. М. Державне регулювання розвитку аквакультури в Україні : монографія / Н. М. Вдовенко. – К. : Кондор-Видавництво, 2013. – 464 с.
8. Вдовенко Н. М. Економічні мотиви та сучасні тенденції достовірного відображення процесів у галузі аквакультури / Н. М. Вдовенко // *Механізм регулювання економіки. Міжнародний науковий журнал. Сумський державний університет*, 2014. – № 3. – С. 6–17.

References

1. Tsukrov, I. (2010). Open ocean aquaculture: Numerical modeling / I. Tsukrov, M. Ozbay, D. Fredriksson, M. Swift, K. Baldwin, B. Celikkol // *Marine Technology Society Journal*, 34, 29–40.
2. Vdovenko, N. M. (2015). Sychasnyi dosvid zastosyvannia metodiv pramogo vplyvu na reguluvania dyalnosti sybektiv agrarnogo sektory v umovach globalizazii /

N. M. Vdovenko, U. E. Sharilo // Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv v konteksti mizhnarodnoi intehratsii : zb. nauk. prats. – Khersonskiy natsionalnyi tekhnichnyi universytet, 16 (5), 1, 9–13.

3. Sharilo, U. E. (2015). Posizionyvanie vitchiznanoi akvakul'tury v umovach evrointegratsii / U. E. Sharilo // Zavdania rybogospodarskoi nauky z vurishenia problem rozvytky prysnovodnoi ta morskoi akvakul'tury Ukrainy. – K. : NTUU Politehnika, 36–39.

4. Vdovenko, N. M. (2015). Sychasna paradigma reguluvania rozvytky galuzei agrarnogo sektory v umovach globalogo defizyty prodovolstva / N. M. Vdovenko, U.A. Hujnak // Science Rise, 2/3 (7), 20–26.

5. Yarkina, N. (2013). Derjavna polituka rozvytky ribnogo gospodarstva Ukrainy: peredumovi ta zili formuvania / N. Yarkina, S. Turega // Stalui rozvytok ekonomiki, 3, 29–34.

6. Vdovenko, N. M. (2015). Metodologizatsia galuzevogo dergavnogo upravlinia na shlachy adaptatsii ekonomiki do umov ta vimog Evropeiskogo Souzy // N. M. Vdovenko // ScienceRise., 5/3 (10), 39–45.

7. Vdovenko, N. M. (2013). Derjavne reguluvanna rozvytky akvakul'tury v Ukraini: Monografia / N. M. Vdovenko. – K. : Kondor, 464.

8. Vdovenko, N. M. (2014). Ekonomichni motyvy ta sychasni tendenzii dostovirnogo vidobragennia procesiv y galuzi akvakul'tury / N. M. Vdovenko // Mechanizm reguluvania ekonomiki. Symskiy derjavniy universytet, 3, 6–17.

МЕХАНИЗМ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ РЫБЫ И РЫБНОЙ ПРОДУКЦИИ НА ВНУТРЕННЕМ РЫНКЕ УКРАИНЫ

Е. О. Деренько

***Аннотация.** Обосновано действие механизма системы реализации рыбы и рыбной продукции на внутреннем рынке Украины. Даны предложения и научные рекомендации по улучшению его функционирования. Для упрощения условий работы в сфере рыбного хозяйства и привлечения дополнительных инвестиций в отрасль, предложено создать Государственный реестр рыбохозяйственных водных объектов, для обеспечения информацией об водоемах и возможностях их использования в современных условиях.*

***Ключевые слова:** спрос, предложение, рынок рыбы, рыбная продукция, оптовый рынок рыбы, водный объект, реестр, государство*

THE MECHANISM OF FUNCTIONING OF SYSTEM OF MARKETING OF FISH AND FISH PRODUCTS IN THE DOMESTIC MARKET OF UKRAINE

E. O. Derenko

***Abstract.** In the article the mechanism of functioning of system of marketing of fish and fish products in the domestic market of Ukraine is*

reasonably. The proposal and scientific recommendations for improving its functioning are shown. To simplify the working conditions in the fishing industry and attract additional investment in the industry proposed to create the State register of fishery water bodies, to provide information about the reservoir and the possibility of their use in modern conditions.

Keywords: demand, supply, market fish, fish products, wholesale market of fish, water body, the registry, the state

УДК: 338.5:631

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ

Ю. А. ДЯЧЕНКО, аспірант*
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*
e-mail: julia281192@mail.ru

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти процесу ціноутворення на продукцію сільського господарства. Відзначено, що проблема ціноутворення є ключовою у забезпеченні ефективного функціонування сільського господарства.

Проаналізовано останні дослідження та публікації видатних вчених-економістів. Застосовано методи узагальнення, порівняння, аналізу і синтезу, аналогії та абстрагування для розкриття поняття «ціна». Теорію, методіку й практику ціноутворення на продукцію сільського господарства досліджено з використанням методів спостереження, узагальнення та порівняння. Графічний метод використано для наочного відображення й схематичного подання матеріалів дослідження; методи математичної статистики – для аналізу цін на сільськогосподарську продукцію за останні роки.

Розкрито поняття ціни як економічної категорії. Наведено послідовні етапи процесу ціноутворення. Охарактеризовано основні чинники ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Проаналізовано сучасний рівень цін аграрного ринку. Проаналізовано ціни реалізації основних видів продукції рослинництва. Досліджено динаміку індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, чинники ціноутворення, етапи ціноутворення, цінова політика, ринок сільськогосподарської продукції

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор І. В. Охріменко